

El fenomen de la inspiració. Una llum que ens recorda un altre lloc que coneixem - Quadern de les idees, les arts i les lletres

quaderndelesidees.press/el-fenomen-de-la-inspiracio/

Foto: *Sostenibilidad Latente III, V. Sèrie El agua y la tierra originales. Fotografia analògica, 2007. Ramón Casanova, Jorge Egea i Mapi Rivera.*

Sempre he volgut emetre una llum que s'assembli a la llum que veus en els teus somnis... Normalment, no veiem d'aquesta manera la llum. Però tots la coneixem. Així que no és un territori estrany, o una llum estranya. M'agradaria tenir aquesta mena de llum que ens recorda un altre lloc que coneixem. (James Turrell)

Fa gairebé vint anys que sóc creadora d'imatges, *imaginera*. Des del començament, la lectura de textos visionaris fou una font d'inspiració, m'atreïen especialment els relats en primera persona de místiques de l'Edat Mitjana: Hildegarda de Bingen, Hadewijch d'Ambers, Margarita Porete... Els seus testimonis ressonaven dins meu, em commovien, perquè parlaven d'una experiència que no m'era estranya.

Gràcies a la meua investigació de tesi *El sentido numinoso de la luz. Aproximaciones entre Creación y Experiencia Visionaria (1. Tesi dirigida pel Dr. Josep Mª Jori i el Dr. Miquel Àngel Planas, defensada a la Universitat de Belles Arts de Barcelona el 2016.)*, he pogut comprovar que es tracta d'una experiència universal. Com els místics, els xamans de tots els temps han viatjat al món dels esperits amb la finalitat de «veure», però situacions de crisi, experiències properes a la mort, viatges, immersions en la naturalesa, enamoraments... poden desencadenar percepcions semblants d'una realitat transfigurada.

L'art tradicional (2. Els creadors d'icones hindús o cristians es preparaven per «veure» la deïtat que havien de representar, i fins que no sentien una identificació total amb ella no realitzaven la seva representació. Per a la creació dels mandales budistes l'iniciat ha de purificar-se abans i tan sols si els auguris i els somnis són propicis, llavors pot iniciar-ne l'elaboració. (Rivera, Mª Pilar. **El sentido numinoso de la luz**, p. 391,

392) ha sabut preservar i mantenir tècniques ancestrals d'accés a la «visió»: l'oració, el dejuni, la contemplació, la visualització, la recitació, l'observança dels somnis... De vegades, el mateix procés de creació esdevé un ritual que propicia estats d'inspiració. El recolliment a l'estudi o taller, la soledat que sovint cerquem les persones creadores, no és tan diferent de les iniciacions i aïllaments que practiquen els xamans i místics amb el propòsit d'alterar la consciència i «veure». La purificació, fase inicial de qualsevol camí espiritual, també és necessària per poder crear. És imprescindible un buidatge, un silenci interior que permeti percebre més enllà dels límits individuals. Tal com diria el xaman yaqui Don Juan als relats de Castaneda, cal «esborrar la història personal» (3. «La premissa dels xamans és que per emplenar quelcom, cal crear un espai on ubicar-ho— digué Don Juan—. Si estàs ple de tots els detalls de la teva vida quotidiana, no hi ha espai per a res de nou.» (Castaneda, Carlos. *El lado activo del Infinito*. Madrid: Ediciones B, 2001, p. 240-241.) per poder acollir la «visió».

Veurem que la llum és una constant en els relats visionaris. Es tracta d'una llum estranyament familiar que ens recorda «un altre lloc que coneixem» (4. Turrell, James. *A Retrospective*. Ed. Michael Govan i Christine Y. Kim. Los Ángeles, Munich, Londres, Nova York: Los Angeles County Museum of Art, Museum Associates, Prestel Verlag, 2013, p. 95.), i al qual accedim gràcies a una dilatació de la percepció. Aquesta amplificació de la mirada, aquest augment d'aire o «esperit» (5. La paraula inspiració i la paraula esperit estan etimològicament unides, ja que *spiritus* vol dir 'bufada' o 'aire'. (Melloni, Xavier. *Esclerxes de Realitat*. Barcelona: Fragmenta, 2007, p. 113.), és precisament el que ens converteix en autors, etimològicament 'aquells que fan créixer, augmentar'. Veure la llum, inspirar-se, és emplenar-se d'esperit, de l'alè vital i numinós (6. Terme encunyat per Rudolf Otto (2009, p. 28) en derivar-lo de la paraula *numen*, que vol dir 'diví'. Segons Otto, allò numinós no és definible, tan sols podem cercar-ne el nucli mitjançant aproximacions, com ara la seva faceta misteriosa i fascinant.) que inflama els sentits interiors i ens empeny a crear.

Foto: *Sinapsis. Sèrie Otoño VIII. Fotografia i retoc digital, 2013. Mapi Rivera.*

El llampec. La il·luminació interior

Al nostre cervell hi ha 100.000 milions de neurones que es connecten químicament gràcies a un buit, un espai sinàptic que n'afavoreix la unió. Es calcula que hi ha més sinapsis que nombre d'estrelles a la Via Làctia. El nostre cervell és un microcosmos amb

constants descàrregues, tempestes sinàptiques semblants a llampecs. És precisament la imatge del raig o del llampec una de les més recurrents per referir-nos a un instant sobtat de visió extraordinària.

Entre els esquimals iglulik, la persona que té el poder de sobreviure a l'experiència del raig queda totalment transformada i es converteix en xaman. L'exposició de la mirada a aquesta llum encegadora atorga el poder de la clarividència, és a dir, de 'veure-hi clarament'. Aquesta experiència unitiva del llampec, els esquimals l'anomenen *qaumanek*.

El *qaumanek* és una llum misteriosa que el xaman sent de sobte al seu cos, a l'interior del seu cap, al centre mateix del seu cervell; un inexplicable far, un foc lluminós que el fa capaç de veure-hi enmig de la foscor, tant en el sentit propi com en el figurat. Però no només li és possible de veure a través de les tenebres, fins i tot amb els ulls clucs, sinó que també és capaç de percebre coses i esdeveniments futurs, ocults per a la resta dels humans (7. Eliade, Mircea. *Mefistófeles y el andrógino*. Barcelona: Labor, 1984, p 26.).

Aquesta experiència de visió de llum, malgrat ser immediata, acostuma a ser el fruit d'un període de preparació i iniciació, es tracta d'una llum metafísica, aparentment oculta, que es percep amb els òrgans interiors, de vegades amb els ulls clucs, i d'altres superposant-se a la visió exterior. Són llums que es troben més enllà de la llum natural, percebudes com a vives, palpitants i indescriptibles.

La beguina (8. Les beguines eren dones religioses i lliures que no pertanyien a cap ordre eclesiàstica. Es dedicaven a la vida contemplativa, orant i llegint textos sagrats; i a la vida activa, atenent pobres i malalts.) Margarita Porete (s. XIII) també emprà la imatge del llampec per descriure una il·luminació sobtada, es tracta d'una «obertura... que es tanca apressadament» (9. Porete, Margarita. *El espejo de las almas simples*. Edició i traducció de Blanca Garí i Alicia Padrós-Wolff. Barcelona. Icaria. 1995, p. 131.). Per a Margarita, allò que es percep com el llampec no és res més que una fissura, una esquerda que permet entreveure una realitat lumínica total (10. Reflexió plantejada per Xavier Melloni en el seu curs «El radicalismo de la no-dualidad» sobre Margarita Porete, impartit al CETR, Barcelona, 2012.). El caràcter instantani i fugaç del llampec té el poder de ferir, d'esquinçar, és a dir, de generar una empremta transformadora. És per això que «l'obertura arrabassadora de l'expansió d'aquest llampec», un cop s'ha tancat, sacseja els límits i esquerda els contorns de qui l'experimenta, de manera que la torna «lliure, noble i despresa», sense possibilitat de retrocedir en el camí.

«Un dard d'or llarg... amb foc al final», que seria una forma de «raig cosificat» (11. Segons l'estudi de Mònica Balltondre, *Éxtasis y visiones. La experiencia contemplativa de Teresa de Ávila*. Barcelona: Erasmus, 2012, p. 122: la ferida amorosa causada per un dard daurat, «*el toque divino que hiere e inflama el alma*», té un origen pagà en la fletxa que llançava Eros o Cupido. Aquest atribut lluminós que té el poder d'esquinçar el cos interior per transmutar-lo també recorda el raig de Zeus, que segons Titus Buckhart és l'eina divina per excel·lència.) que penetra i inflama d'amor el cor de Teresa d'Àvila (1515-1582), a la vegada que la deixa «tota abrasada en gran amor de Déu». En el

passatge de la transverberació, Teresa ens explica com sent i percep aquest raig de llum que, malgrat ser fruit d'una visió interna i espiritual, fa partícip el cos «una mica, i inclús massa» (12. Teresa de Jesús. *Vida*, 29, 13.).

Nikola Tesla (1856-1943), el prolífic inventor que va promocionar el naixement de l'electricitat comercial, va tenir una infantesa visionària i encara a l'edat adulta, abans de resoldre un enigma, la inspiració creuava la seva ment en forma de llampec lluminós. En un text autobiogràfic, Tesla afirmava: «Durant la meua infantesa, vaig patir una estranya afecció causada per l'aparició d'imatges, sovint acompanyades de forts llampecs de llum, que m'ennuolaven la visió d'objectes reals i interferien en el meu pensament i les meves accions.»

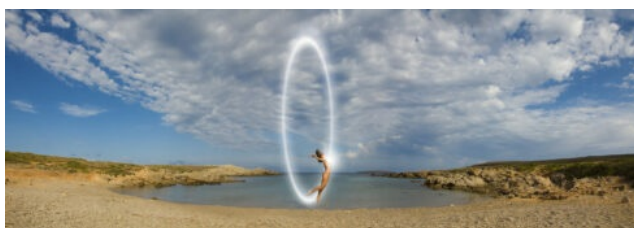

Foto: *Homenaje a Teresa de Ávila. Sèrie Heliosis. Fotografia i retoc digital, 2011. Mapi Rivera.*

L'escriptor contemporani David Carse explica en tercera persona una experiència transformadora en la qual va perdre el sentit d'ésser separat. Carse es trobava a la jungla de l'Equador, vivint en el petit poblat de Shuar, fent caminades per la selva, treballant amb un ancià de la tribu i amb un curandero herborista. Després d'una vivència de gran temor, fins i tot pànic, davant una mort que sentia imminent, David l'acceptà de tot cor com «una joiosa rendició». Immediatament tan sols hi hagué «pau, felicitat i claredat», així com la sensació d'estar protegit per una força desconeguda. Ajagut a la seva cabana, en aquell estat de rendició i benestar, s'esdevingué una experiència de llum desbordant.

Se sent com una immensa erupció o explosió o expansió que el cos no pot contenir. De la coroneta sorgeix una onada, un remolí cap a no sé on, cap a l'infinit; mentrestant, el meu cor s'expandeix al meu pit i fora d'ell, fins que omple primer la selva, després el món, després la galàxia. L'onada del capdamunt del cap es percep, però l'atenció no la segueix. El que sí que s'atén és l'expansió del cor, perquè amb l'expansió del cor s'expandeix també el «jo». I em descobreixo en allò que en la meua ignorància, mancada de termes o categories, anomeno Presència; expressant-se com a Brillantor, com a llum, però més clara i brillant, més enllà de la llum. Ni blanca ni daurada, tan sols Brillantor absoluta. Brillantment Viu, de forma radiant Essent Tot El Que És (13. Carse, David. *Perfecta brillante quietud. Más allá del yo individual*. Madrid: Gaia, 2009, p. 73-74.).

Com Carse, l'artista performàtica Marina Abramovic (1946) va realitzar a finals del 2012 un viatge al Brasil buscant llocs de poder, llocs que el xamanisme considera carregats d'energia. Marina va visitar un lloc anomenat Juan de Dios a Abadiânia; hi va registrar un somni en el qual es va percebre tocada per una llum molt intensa, lluminosa com un

raig verd: «Era tan vívid i tan clar. Recordo romandre de peu per tal de ser banyada completament per aquesta llum. I llavors, la llum em va elevar d'alguna manera del terra i em va engolir. Vaig sentir com moria. Vaig sentir com si desaparegués en el no-res.» (14. Abramovic, Marina. *512 horas*. Londres: Serpentine Gallery, 2014, p. 76.) Si bé Carse afirma que la llum es va apaivagar però va romandre «absolutament brillant rere el seu cap», afectant el funcionament visual del seu organisme com un bell i meravellós do, la majoria de testimonis de visió de llum asseguren que és tan gran la seva intensitat que és molt difícil suportar-la en vida durant molt de temps. És per això que quan s'atenua o s'esvaeix, ens resta el seu fulgor, el record de l'experiència.

Però, abans que res, cal aclarir que és una llum que es percep i s'experimenta com a real, infinitament més intensa que la llum natural, i impossible de descriure. En paraules del místic Sri Aurobindo (1872-1950): «la visió de llum que acompanya la il·luminació interior no és una simple imatge visual subjectiva, o un fenomen simbòlic: la llum és principalment una manifestació espiritual de la Realitat Divina, il·luminadora i creativa»¹.

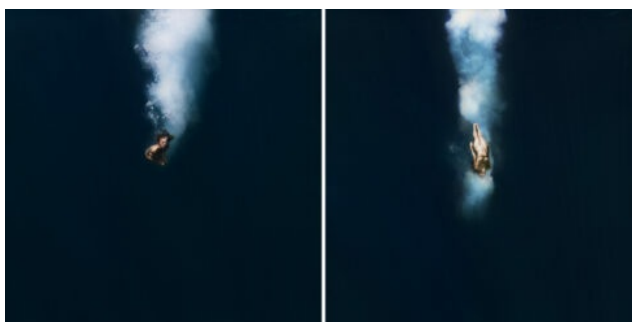

Foto: *Lamed. Cuerpo de Aspiración. Zain. Cuerpo de Discernimiento. Sèrie Amniosis. Fotografia aquàtica i retoc digital, 2016. Mapi Rivera.*

La creació inspirada

Inspiració mai no pot significar res més que l'acció d'una força espiritual dins d'un mateix.

(Ananda K. Coomaraswamy)

La llum de l'experiència visionària és un flux, una trama polsant i viva, que opera de forma subliminal i intuïtiva, una «arquitectura de la inspiració», tal com l'anomena el videoartista Bill Viola, que aconsegueix assolir «els nivells ocults i profunds de l'ésser» (16. Viola, Bill. *Las horas invisibles*. Edita: Junta de Andalucía. Consejería de Cultura, 2007, p. 97.). Del seu pols continu neixen les idees inspirades, les certeses inexplicables, les visions numinoses. La via de la creació s'ha fonamentat, des de temps antics, en l'accés a la inspiració. De la seva trobada furiosa, arrabassadora o serena sorgia l'art vertader, les idees noves que més tard podien ser ordenades i compostes a través de les normes artístiques.

Però què és aquesta força incontenible, aquest rastre lluminós que anomenem *inspiració*? És ella qui crea a través de poetes i artistes? O som els creadors qui la invoquem des de l'interior? Com és l'art que sorgeix d'un moment de furor inesperat? És la inspiració qui confereix vitalitat a la creació? És imprescindible la seva experiència perquè aquesta esdevingui genuïna? Són qüestions que, malgrat haver estat entrelaçades amb els processos de creació des del passat, segueixen essent actuals, i molt més tenint en compte que no és fàcil trobar respostes en els estudis i les pràctiques d'art contemporani. Els creadors, com els poetes d'abans, hi seguim bregant, ja sigui de forma buscada, anhelada i invocada, mirant-la de front, o de forma esquiva, girant-li l'esquena, pretenent ignorar la seva força i el seu sentit. En qualsevol cas, la inspiració ens sembla la clau del fenomen creatiu.

Des de l'antiguitat més remota es reconeixen estats en els quals l'ésser humà s'ha vist posseït per una força misteriosa en estat de trànsit. A la Grècia arcaica «els estats de furor es produïen en les celebracions anuals en honor de Dionís». Durant aquests rituals, les dones sortien de la ciutat on «després de realitzar libacions i sortilegis, entraven en trànsit, fiblades pel deliri del furor involuntari» (17. Ficino, Marsilio. *Sobre el furor divino y otros textos*. Introducció i notes de Pedro Azara. Anthropos, 1993, p. XLIV.). Homer (s. VIII aC) explica una forma de contactar amb els déus i augurar el futur a través de la invocació de les muses. Filles de Zeus i Mnemòsine, deessa de la memòria, són les mediadores entre la divinitat i la humanitat. Els cantors i poetes depenien totalment d'elles, ja que només podien crear de forma inspirada. Les dones posseïdes pel furor bàquic entraven en un trànsit profund, la seva voluntat quedava anul·lada i, *a posteriori*, amb prou feines recordaven res del que els havia esdevingut. Tanmateix, les muses revelaven la seva presència després d'una invocació. El contacte amb elles era actiu i participatiu, demanava la col·laboració del poeta per traduir el missatge inspirat.

Una situació intermèdia a la inspiració bàquica i homèrica és la del «furor» que planteja el tractadista Ficino (1433-1498). El furor «és un moviment de l'ànima causat directament o indirecta pel contacte establert entre aquesta i la divinitat, origen de la inspiració» (18. Azara, Pedro. **Furor divino: contribución a la historia de la teoría del arte: análisis de la evolución del concepto de furor divino en relación con las facultades del alma, en la tratadística, del Renacimiento al Barroco.**). Ficino es basa principalment en la concepció platònica (19. Per a Plató, el furor diví es produïa quan «l'ànima tornava a travessar en sentit invers cada regió del cel», despertant «de la letargia terrestre gràcies al sobtat record de la bellesa divina, reflectida en la bellesa de la natura». Marsilio Ficino. *De Raptu Pauli*. Reproduït a E. Garín (ed.) *Ibíd.*, p. LXIV.), però també en els tractats hermètics que introdueixen el concepte de la voluntat. Sense aquesta, sense la predisposició del creador/a, la inspiració no es manifesta.

La vocació de la persona creadora, la voluntat de ser arrabassada, sacsejada, raptada pel numen, era un factor decisiu per a Ficino. Per tal que el «furor diví» es manifestés era necessari un «furor humà» que el correspongués.

Restaurar el vincle amb la inspiració

Creiem que el concepte de furor segueix sent vigent actualment, que les muses segueixen reunint-se cada nit al cim del mont Helicó per aproximar-se als éssers humans i celebrar-ne el cant. Hem vist alguns testimonis de persones místiques, visionàries, creadores, que indiquen que seguim meravellant-nos quan en sentim la presència.

Entre la possessió furiosa i el suau dictat del seu influx, l'ésser humà coneix i ha desenvolupat tècniques per veure, escoltar i experimentar la seva força. El furor diví o entusiasme (*en-theós*, Déu en nosaltres) s'esdevé perquè la persona es converteix en un instrument del poder numinós i, com a tal, és capaç d'accedir a les veritats profundes, les idees inspirades, les imatges vibrants.

Tanmateix, perquè això sigui possible, tal com apuntàvem al començament d'aquest article, cal un buidatge, generar un espai interior, crear una fissura a través de la qual pugui fluir la inspiració. La persona creadora és, per tant, l'antítesi de l'artista genial dominat per la seva pròpia pulsio personal (20. La idea del geni va començar a gestar-se en el Renaixement, quan el creador va començar a propiciar-se el furor a voluntat, al marge de les envestides divines. En interioritzar plenament el furor, en desvincular-lo d'una font misteriosa exterior, aquest passa a ser domesticat. *Ibíd.*, p. LIV.). Per contra, creiem que la vertadera genialitat consisteix a saber transcendir-se, és a dir, alliberar-se dels grillons d'egos personals, de modes, de la ceguesa de reproduir el que altres projecten, per donar testimoni de la pròpia experiència de «visió».

La creació inspirada és la que arrela i es fonamenta en l'experiència visionària, i es tradueix amb els mitjans i les tècniques adequades. És llavors quan aconsegueix desvetllar l'invisible, posar en evidència l'ocult. És per això que ens atrevim a afirmar que l'influx de la inspiració, el furor, l'entusiasme, són vies necessàries per a la creació genuïna, que l'art que no es nodreix d'aquesta força numinosa que confereix vigor, vibració, veracitat, esdevé simple especulació.

Traduït del castellà per David Madueño.

MAPI RIVERA / Traduït del castellà per David Madueño

1. 15. Sri Aurobindo. *The Life Divine*, p. 944, citat a Metzner, Ralph. *Las grandes metáforas de la tradición sagrada*. Barcelona: Kairós, 1986, p. 147. ↵

[Comparteix a Whatsapp](#)

[Mapi Rivera](#)

